

Gomorrön Sverige fälldes för att exminister inte fick svara

Vid Granskningsnämndens senaste möte togs fyra SVT-ärenden upp. Otillbörligt gynnande fortsätter att vara i fokus, denna gång var det en t-shirt med en logotyp som syntes i *Mästarnas mästare*. Exponeringen innebar ett otillbörligt gynnande som borde betinga en särskild avgift på 100 000 kr enligt nämnden. Den andra av två fällningar berör publiceringar kring den tidigare kulturministern Lena Adelsohn Liljeroth och hennes uttalanden om nätsajten Avpixlat. Kulturnyheterens inslag om detta friades medan kulturpanelens diskussion i Gomorrön Sverige fälldes eftersom kritiken mot exministern var så kraftig att nämnden ansåg att det borde ha framgått hur hon hade bemött den, vilket inte skedde.

Friades gjordes *Uppdrag granskning* om Panamadokumenterna och *Dokument utifrån: frihandelns pris*, ärenden som båda handlade om opartiskhet och saklighet.

EXMINISTERS UTTALANDE: KULTURNYHETERNA FRIADES, GOMORRÖN FÄLLDES

FRIAT OCH FÄLLT: Kulturnyheterna och Gomorrön Sverige, SVT1, 2016-03-21, kl. 18.13 och 2016-03-23, kl. 08.27, inslag om uttalanden av en före detta minister; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 16/00867 och 884.

De två inslagen handlade om uttalanden som den tidigare kulturministern Lena Adelsohn Liljeroth (M) gjort i en artikel i tidningen Dagens Nyheter.

Kulturnyheterna: I inledningen sa programledaren att exministerns "uttalande om medier och invandring har väckt reaktioner" och i inslaget sa reportern bland annat: "Det var igår som den förra kulturministern och moderaten Lena Adelsohn Liljeroth uttryckte misstro mot svenska medier, att journalister förtiger fakta om invandringen och att hon läser den främlingsfientliga nättidningen Avpixlat." Den moderata ordföranden för kulturutskottet intervjuades och sa bland annat att han inte delade exministerns bild av media och reportern berättade att Moderaternas nuvarande partiledare tagit kraftigt avstånd från exministerns uttalande. I slutet av inslaget sa reportern att Kulturnyheterna sökt Adelsohn Liljeroth för en kommentar utan att lyckas nå henne, men att hon skrivit i sociala medier att citaten i tidningen var ryckta ur sitt sammanhang.

Gomorrön Sverige: Inslaget var ett samtal mellan den återkommande kulturpanelen. De två medverkande var starkt kritiska till Adelsohn Liljeroths uttalanden. Samtalet avslutades med att en av dem sade "hon valde att uttala sig på ett sätt som kändes fullständigt obildat (...) jag tycker att det var patetiskt vad hon kläckte ur sig. Jag förstår faktiskt inte"

Båda inslagen anmäldes för att Lena Adelsohn Liljeroth inte ansågs ha fått framföra sin version av historien.

I sitt yttrande redogjorde SVT för vilka försök som Kulturnyheterna gjort för att nå exministern för en kommentar. Granskningsnämnden ansåg i sitt beslut att SVT fick "anses ha gjort vad som rimligen kan krävas" för att ge exministern en möjlighet att bemöta eller kommentera kritiken. Dessutom noterade nämnden att programmet redovisade vad hon sagt i sociala medier. Kulturnyheterna friades alltså helt.

Det gick sämre för Gomorrön Sverige. Nämnden konstaterade att SVT i sitt yttrande skrivit att SVT hade redogjort för den före detta ministerns inställning till kritiken i tidigare sändningar. Exministerns

kommentar var alltså känd av SVT och borde därför ha redovisats i samband med kritiken i kulturpanelen, ansåg nämnden. Inslaget i Gomorron Sverige fälldes för bristande opartiskhet.

KLÄDLOGGA PÅ MEDVERKANDE I INSPELAT PROGRAM – FÄLLEDES

FÄLLT: Mästarnas mästare, SVT1, 2016-05-01, inslag med en logotyp. Dnr. 16/01394.

I avsnittet med den så kallade slutstriden i *Mästarnas mästare* där sex mästare skulle bli tre förekom en bildsekvens där en medverkande hade en tröja med namnet på ett klädmärke. Avsnittet började med att tre av de tävlande spekulerade kring vilka de trodde skulle komma till tävlingen. Under tiden klipptes bilder in på den medverkande som satt i en bil och körde till platsen. Sekvensen fortsatte med att man såg hur den medverkande och ytterligare två personer till kom fram och sedan åt middag med de övriga. Sekvensen byggde på överraskningsmomentet, den var inte regisserad och filmades i realtid. I sekvensen hade den medverkande på sig privata kläder och var till en början i rörelse för att sedan synas sittande vid ett matbord. Efter dessa inledande scener förekom tröjan inte mer i bild.

En anmälare ansåg bl.a. att exponeringen av namnet på klädmärket på den medverkandes tröja innebar reklam för klädmärket.

SVT framförde i yttrandet att det var ett misstag att man inte upptäckt trycket på tröjan och att det hade åtgärdats i redigeringen om det hade upptäckts. Trycket var dock inte läsbart i sin helhet under en stor del av sekvensen genom att det skymdes till del eller syntes i rörelse. Programmet var 59 minuter långt och texten syntes helt läsbar, rakt framifrån, i endast cirka 17 sekunder även om hela bildsekvensen i och för sig var längre. Exponeringen av texten på tröjan var alltså oavsiktlig och kortvarig.

Granskningsnämnden bedömde dock att det uppkom ett gynnande av klädvarumärket genom exponeringen av varumärkets namn på tävlingsdeltagarens t-shirt i inslaget. Programmet var dessutom inspelat under förhållanden som SVT rådde över, vilket medför att det ställs särskilda krav på restriktivitet med exponering av varumärken och logotyper. Nämnden anser att gynnandet gick utöver vad som kan anses vara motiverat av ett informations- och underhållningsintresse och att inslaget därför strider mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande.

Granskningsnämnden beslutar att ansöka hos förvaltningsrätten om att SVT ska påföras en särskild avgift för överträdelsen av bestämmelsen om otillbörligt kommersiellt gynnande. Nämnden anser att överträdelsen motiverar en avgift om 100 000 kr.

UG OM SKATTEPARADIS OCH PANAMADOKUMENTEN - FRIAT

FRIAT: Uppdrag granskning, SVT1, 2016-04-06, inslag om skatteparadis och de så kallade Panamadokumenterna; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 16/01018.

Inslaget i Uppdrag granskning handlade om en dataläcka av de så kallade Panamadokumenterna, som visade att advokatfirman Mossack Fonseca hjälpt personer, banker och företag att dölja tillgångar i skatteparadis genom så kallade brevlådeföretag. Inslaget följde bland annat arbetet bakom avslöjandet som genomfördes i samarbete mellan hundratals journalister och medlemmar i den internationella journalistorganisationen The International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ). I inslaget fick man även följa en isländsk reporters arbete med att bland annat granska den

isländska statsministerns inblandning i skatteparadis och brevlådeföretag. Det presenterades även uppgifter om att banken Nordea administrerat brevlådeföretag i skatteparadis.

En anmälare anser att inslaget var vilseledande och kritiserar att det påstods att Nordea hade hjälpt till med skatteflykt och anför i huvudsak följande.

En anmälare är i huvudsak kritisk till att Uppdrag Granskning reservationslöst lämnade en så uppseendeväckande uppgift om det undandragna skattebeloppet utan att lämna något som helst underlag för hur beloppet hade beräknats. En anmälare är i huvudsak kritisk till iscensättningen av intervjun med den isländske statsministern och att SVT agerade lockbete.

SVT skrev i sitt yttrande bl.a. att reportaget berättade att Nordea varit med och skapat/administrerat brevlådeföretag i skatteparadis, en bolagsform som vanligtvis används för att skydda den egentliga ägarens identitet, och som är vanligt förekommande vid skatteflykt och/eller penningtvätt. Reportaget påstod inte att Nordea skattefuskat.

Siffran 46 miljarder kronor handlar om den *totala* undanhållna skatten av privatpersoner och bolag i Sverige, framförallt med hjälp av skatteparadis. Även om det är svåra bedömningar råder en konsensus mellan de ledande auktoriteterna på området: Skattemyndigheter, OECD - ledande internationell forskning bedömer att detta är de senaste och mest tillförlitliga siffrorna.

Beträffande intervjun med den isländske statsministern diskuterades valet av metod för intervjun noga mellan de redaktioner som samarbetade i denna granskning. Eftersom metoden var kontroversiell valde redaktionen att vara transparent inför tittarna och redovisade i reportaget hur arbetet gick till. SVT anser sammantaget att detta var en angelägen och berättigad granskning av den yttersta politiska makten på Island.

Granskningsnämnden noterar i sitt beslut att det inte ingår i nämndens uppgifter att pröva omständigheterna i kring tillkomsten av ett program eller inslag. Den kritik som förts fram i ärendet om att det var omoraliskt och förnedrande att vilseleda den isländske statsministern för att få till stånd en intervju och sättet intervjun genomfördes på lämnas därför utan åtgärd.

I inslaget ifrågasattes Nordeas agerande och kritik riktades mot att banken möjliggjorde för bolag att anonymt upprätta brevlådeföretag med målvakter. Det förhållandet att inslaget hade en kritisk infallsvinkel innebär inte i sig, med hänvisning till SVT:s granskningskyldighet, att inslaget strider mot kravet på opartiskhet. Mot bakgrund av SVT:s yttrande och att Nordeas koncernchef fick bemöta kritiken kan nämnden inte finna att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

En anmälare har fört fram kritik mot uppgiften i inslaget om summan 46 miljarder kronor i undanhållen skatt och vänder sig mot att det i inslaget inte presenterades underlag för hur beloppet räknats ut. Av SVT:s yttrande framgår att Skatteverket bedömt att minst 46 miljarder kronor försvinner varje år i skatt som borde ha betalats på internationella transaktioner och att en stor del av pengarna placeras i skatteparadis. Nämnden finner därför att SVT hade stöd för uppgiften om att summan för undanhållen skatt uppgår till 46 miljarder kronor. Nämnden konstaterar dock att reportern i den senare delen av inslaget sa att svenska privatpersoner och bolag med hjälp av skatteparadis undanhåller 46 miljarder konor i skatt varje år. Nämnden anser att det genom detta påstående framstod som att hela summan 46 miljarder kronor var hänförlig till skatteparadis. Påståendet blev därför i detta avseende missvisande. Denna brist var i sammanhanget dock inte av sådan betydelse för framställningen att den medför att inslaget strider mot kravet på saklighet.

DOKUMENTÄR OM FRIHANDELSAVTAL OCH TVISTLÖSNING TOG INTE STÄLLNING

FRIAT: Dokument utifrån: Frihandels pris, SVT2, 2016-03-13, dokumentär om tvistlösningsmekanismen ISDS; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 16/00841.

Programmet var en inköpt holländsk dokumentär som handlade om vilka konsekvenser tvistlösningsmekanismen ISDS, som finns i flera frihandelsavtal, kan få för konsekvenser mot bakgrund av förhandlingarna mellan EU och USA kring frihandelsavtalet TTIP. Exempel på tvister mellan företag eller investerare och stater som Kanada visades. Tvistlösningsmekanismen ISDS kritiserades av flera medverkande och försvarades av en investeringsrådgivare.

Dokumentären anmäldes av två personer som kritiserade programmet för att vara starkt vinklat emot frihandelsavtal och tvistlösningsmekanismen ISDS. Inga förespråkare fick enligt anmälarna komma till tals och det framgick inte att TTIP inte kommer att hänvisa till ISDS utan till en statligt kontrollerad domstol för tvistlösning.

SVT anförde i sitt yttrande att dokumentär syftade till att fördjupa och problematisera bilden av tvistlösning i internationella frihandelsavtal och att både företrädare för och kritiker till mekanismen ISDS medverkade. Då förhandlingarna om TTIP ännu pågår finns det inget färdigt avtal som säger att ISDS inte blir en del av avtalet såsom en av anmälarna hävdar. Den mekanism kallad ICS, som anmälaren troligen avser, är i stora drag ett liknande verktyg som möjliggör för företag och investerare att stämna enskilda stater.

Granskningsnämnden konstaterade att utgångspunkten för programmet, att kritiskt granska tvistlösningsmekanismen ISDS tydligt framgick och den i sig inte strider mot kravet på opartiskhet. Vidare konstaterades att förespråkare för ISDS kom till tals och att programmet inte enligt nämnden skulle strida mot kravet på opartiskhet. Nämnden ansåg att programmet hade vunnit i tydlighet om det framgick att det inte var klart att ISDS skulle vara en del av TTIP-avtalet och att förhandlingarna inte var offentliga. Dock var fokus för programmet hur ISDS fungerat i befintliga avtal – mot bakgrund av detta ansåg nämnden inte att programmet stred mot kravet på saklighet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!